

**SŁOWNICTWO ZWIĄZANE Z BRONIĄ I UZBROJENIEM
UŻYWANE NA ZIEMIACH POLSKICH
W POSZCZEGÓLNYCH OKRESACH ROZWOJU POLSZCZYZNY
(NA PODSTAWIE DANYCH LEKSYKOGRAFICZNYCH)**

Abstract

W pracy poddano analizie słownictwo dotyczące broni i uzbrojenia w całym okresie rozwoju polszczyzny zebrane na podstawie słowników języka polskiego (*Słownika staropolskiego*, *Słownika polszczyzny XVI wieku*, *Słownika języka polskiego* B. S. Lindego, *Słownika wileńskiego*, *Słownika warszawskiego*, *Słownika języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego oraz *Uniwersalnego słownika języka polskiego* pod red. S. Dubisza). Łącznie opisano 964 jednostki leksykalne: 270 nazw broni miotającej, 204 nazwy broni białej, 5 nazw broni masowego rażenia, 69 nazw amunicji, 21 nazw materiału wybuchowego, 63 nazwy środków transportu, 60 nazw uzbrojenia, 63 nazwy oporządzenia, 19 nazw części amunicji, 138 nazw części broni i 40 nazw części uzbrojenia, 12 nazw pozostałej broni. Wśród opisanych nazw 430 to zapożyczenia, 443 - wyrazy rodzime (w tym 56 ukształtowanych w epoce prasłowiańskiej) oraz 82 niepewnego pochodzenia.

Leksemy przyporządkowano poszczególnym okresom rozwoju polszczyzny i w oparciu o ten podział opisano. Klasyfikacja do danego okresu była zależna od najwcześniejszego wystąpienia konkretnej nazwy w badanym materiale leksykograficznym.

W okresie staropolskim zanotowano: 73 wyrazy rodzime i 74 zapożyczenia: germanizmy (28), sławizmy (19), języki romańskie (13), orientalizmy (11), język węgierski (2) oraz grecki (1).

W okresie średniopolskim występują 93 wyrazy o rodzimym pochodzeniu oraz 140 zapożyczeń: języki romańskie (53 nazwy, w szczególności francuski i włoski), orientalizmy (31), germanizmy (34), sławizmy (16), język węgierski (5).

Okres nowopolski podzielono na dwie części, cezurą obu okresów jest I wojna światowa. I okres nowopolski obejmuje: 145 wyrazów rodzimych oraz 151 zapożyczeń: germanizmy (59), języki romańskie (53, w szczególności francuski i łacina), orientalizmy (18), język grecki (9), sławizmy (11), język węgierski (1). II okres nowopolski to 119 wyrazów rodzimych i 65 zapożyczeń: germanizmy (28), latynizmy (19), sławizmy (9), orientalizmy (3), język węgierski (2) i grecki (3).

We wszystkich okresach rozwoju polszczyzny dużą rolę odgrywa język niemiecki. Zapożyczenia z tego języka przedostają się do polszczyzny w każdej epoce na zbliżonym poziomie (choć apogeum osiągają w I okresie nowopolskim) i zdecydowanie dominują nad innymi pożyczkami. Podobnie, we wszystkich okresach, pojawia się również łacina, choć na mniejszą skalę. Nazwy łacińskie były jednak tworzone sztucznie na określenie nowych desygnatów, co czyniono ze względu na renomę, jaką zyskał ten język przez stulecia. W staropolszczyźnie wiele zapożyczeń pochodzi z języka czeskiego i tureckiego. Okres średniopolski przyniósł dalszy wzrost zapożyczeń tureckich, a także francuskich i włoskich, które wcześniej nie odgrywały żadnej roli w kształtowaniu się polszczyzny. Język francuski stracił na znaczeniu dopiero w II połowie XX wieku. W obu okresach nowopolskich pojawiły się zapożyczenia z języka rosyjskiego i angielskiego.

Wpływ na zapożyczenia pojawiające się w polszczyźnie miały czynniki zewnętrzne, takie jak: bliskie sąsiedztwo, relacje polityczne (wojny, powstania) i społeczne, a także uwarunkowania historyczne.

Największy wpływ na słownictwo związane z bronią i uzbrojeniem na przestrzeni wieków miały języki: niemiecki, łacina, francuski, turecki i włoski.

Keywords: język polski; nazwy broni; nazwy uzbrojenia, zapożyczenia, słowniki języka polskiego